

Çekirdek Köylerin Eko-Turizme Kazandırılması: İkiztaş Örneği

Ayfer ÖZMEN¹ Gönül KONAKAY² Arzu Yüce MORKOYUNLU³

¹Kocaeli Üniversitesi Hereke Ömer İsmet Uzunyol MYO, Yönetim ve Organizasyon Bölümü

²Kocaeli Üniversitesi Hereke Ömer İsmet Uzunyol MYO, Muhasebe ve Uygulamaları Bölümü

³Kocaeli Üniversitesi Hereke Ömer İsmet Uzunyol MYO, Çevre ve Temizlik Bölümü

*Sorumlu Yazar

E-posta: ayfer.ozmen@kocaeli.edu.tr

Geliş Tarihi: 20 Aralık 2018

Kabul Tarihi: 26 Aralık 2018

Özet

Çekirdek köylerin eko- köy kapsamına dâhil edilebilmesi için buldukları bölgenin iklimsel özellikleri, bitki yapısı, arazi konumu, doğal ve mimari yapısı, halkın kendine özgü gelenek ve göreneklerinin yaşatıldığı bir yapının olması gerekmektedir. Çalışmanın amacı yerel, kültürel ve toplumsal değerlerin korunması kapsamında halk katılımının sağlandığı İkiztaş Köyü'nün eko turizme kazandırılmasıdır. İkiztaş köyünün yerel, kültürel ve toplumsal değerleri ve doğası sürdürülebilirlik kavramı ile birlikte modellenerek sunulmuştur. Eko-köyler; ziyarette bulunan toplulukların zihinsel dinlenmelerinin gerçekleştiği ideal yerleşim modelleridir. Nüfus topluluğunun 500 ile 3000 kişi arasında bulunan eko-köylerin küçük olmaları turizme kazandırılma çalışmalarında büyük avantaj sağlamaktadır. İkiztaş köyünün eko-turizme kazandırılmasında karşılaşılan avantaj ve dezavantajlar kurulan model çerçevesinde sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Eko-Turizm, Çekirdek Köy, Sürdürülebilirlik

Promoting Eco-Tourism In Core Villages : İkiztaş Case

Abstract

For the core villages to be included in the scope of eco-village, there needs to be a structure where the climatic characteristics, the flora, the location, the natural and architectural structure of the area are preserved, and the unique customs and traditions of the community are still kept alive. The purpose of this study is to promote eco-tourism in İkiztaş village, where public participation is ensured, as part of the protection of local, cultural and social values. The local, cultural and social values and the nature of İkiztaş village are presented by being modelled along with the term of sustainability. Eco-villages are the ideal residential models where the mental recreation of the visitors occurs. Eco-villages are small with a population of 500-3000 people and this is very advantageous in terms of promoting tourism in them. The advantages and disadvantages met when promoting eco-tourism in İkiztaş village are presented within the frame of the model that has been set up.

Keywords: Eco-Tourism, Core Village, Sustainability

GİRİŞ

Çekirdek köyler bölgenin iklimsel özellikler, flora fauna, özellikleri, arazi yapısı, doğal ve mimari çevresiyle birlikte köy kullanımının oluşturulmasıyla eko-köy kapsamında değerlendirilebilir (Asımgil, 2017, s. 97).

Eko-turizmin konusu doğal ve kültürel mirastan oluşmakla birlikte, ziyaretçilerin ve yerel halkın menfaatlerinin gözetildiği, korumacılığın ve eğitimin ön planda olduğu, turizm faaliyetlerinin sürdürülebilir şeklindedir (Turoğlu ve Özdemir, 2005, s.100). Eko-turizm son on yılda uluslararası turizm sektörü içerisinde en hızlı büyümeyi göstermiştir. Eko-turizm, bu nedenle önemli ölçüde turizm ve destinasyon gelişimi üzerinde potansiyel etkiye sahiptir (Atabey ve diğ., 2016, s.275).

En yaygın özelliği “küçük olmak” olan bu yerleşimler (küçük ölçekli topluluk birimlerinin nüfusu 500-3000 kişi arasında değişmektedir), her biri ayrı uygulama deneyimlerine sahip, ancak yerleşimin sağladığı avantajları içeren uyumlu bir yerleşim planlamayı amaç edinmiştir. Bu bakımdan eko-köyler; ev sahipliği yaptığı topluluk birimlerinin düşüncelerini gerçekleştirmek için ideal bir toplum ve yerleşim modeli önermektedir (Asımgil, 2017, s.103). Eko köylerin, geleneksel kültürün yaşatılması ile ilgili olarak çevre ve kültürel değerlerin önem kazandığı, sosyal deneyime dayalı

aktivitelere ve özel tasarım yaklaşımlarına sahip üniteler olduğu tespit edilmiştir (Asımgil, 2017, s.110).

Eko köyler ekolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel yaşamıyla sürdürülebilir yerleşim birimleridir. Bunun için, doğaya, çevreye ve geleneksel yaşam biçimine, mevcut dokuya uyumlu yeni tasarım uygulamalarıyla da çevrenin ve geleneksel kültürün korunması hedeflenmektedir (Karaman, 2009, s.1-13).

Ekoköylerin büyüklüklerinin, hizmet kapasitelerinin ve kendine özgü tasarımlarının farklı oluşları onların oteller gibi yıldızlı olarak katagorize edilmelerine imkân vermemektedir. Yapılan literatür incelemelerinde de eko-köye ait kesin bir tanıma ulaşılmamaktadır (Asımgil, 2017, s.95) Yerli ve yabancı turist topluluklarının beklentilerini karşılayacak çeşitlilikte gelenek ve göreneklere sahip olan eko-köyler hizmet memnuniyeti yaratma olanaklarına sahiptir.

Eko köy turizmi açısından göz önünde bulundurulması gereken faktörler, doğal kaynaklar ve kültürel kaynaklar olarak ele alınmaktadır (Tuğun, Karaman, 2014, s.329).

• Doğal ve Fiziksel Kaynaklar (Altyapı- Üstyapı Kaynakları): Su Kaynakları, bitki – doğal hayat, topografik yapı, mevcut doğal yapı, ulaşım, köy yerleşim biçimi, mimari dokusu ve bunların turizme katkısı açısından değerleri,

• Kültürel Kaynaklar: Tarihi anıt, sit ve tarihi eserler,

yerleşimlerin ekonomik yapısı ile birlikte mevcut kültürel yapının gelişimi ve bunların turizmde katkısı açısından değeri, olmaktadır.

Eko-köyler planlanırken ve planlandıktan sonra, üzerinde yaşayacak kişilerin “yerellik” kavramı hakkında bilgilendirilmesi gerektirir. Bir yerin, yöresel, kendine özgü fiziksel, ekonomik, çevresel ve sosyo-kültürel özellikleri, o yerin üzerinde planlanacak bir yerleşime çok sayıda katkı sağlayacağı öngörülmektedir (Asımgil, 2017, s.107).

Eko köyleri ziyarete gelenlerin çevre kirliliğini önleyici araçları tercih etmelerine özen gösterilmelidir. Çevre kirliliği yaratmayan araçların (akıllı araçlar, bisiklet, hayvan gücü) tanıtım faaliyetlerinde kullanılması daha temiz çevre oluşumu sağladığı gibi hava kirliliğinin de azalmasına katkı sağlayacaktır.

Eko-köylerde doğal kaynakların zarar görmeden kullanılmasını için planlı olunması ve enerjinin akıllı kullanılması gerekir. Yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımına özen gösterilerek yenilenemeyen kaynakların doğayı kirletmesi engellenmelidir. Atık yönetiminin önemi köy halkına anlatılarak gerekli bilinçlenme sağlandığı gibi eko turistlerin doğa konusunda hassasiyet kazanmaları da artırılmalıdır. Su kaynaklarının kirlenip zarar görmemesi için gerekli önlemler alınmalıdır.

Eko-turizm faaliyetlerinde bulunan turistler konfor yerine yöre halkı ile egzotik ve güvenli alanlarda doğa içerisinde temiz ve doğal servislerin bulunduğu ortak yaşamı tercih etmektedirler. Eko-turistler ekolojik hedeflerini gerçekleştirirken sosyal ve ekonomik hedeflerinden vazgeçmektedirler. Eko-turizmin kişilere sağladığı doğallık ve doğa günümüzde daha çekici bir hal almaktadır (Morgül, 2014, s.28). Eko-turizm yaklaşımı doğal kaynakların ekolojik olarak korunmasının yanında yerel halkın da fayda sağladığının da fark edilmesi adına akılcı bir yöntemdir (Bil, Yılmaz, 2017, s.158).

Eko köylerin sürdürülebilirlik planlamaya yönelik ortaya koyduğu 9 temel çalışma alanı olan; a. Kompakt, dengeli arazi kullanımı, b. Araç kullanımı ve kolay erişim, c. Kaynakların akılcı kullanımı, atıkların azaltılması, çevre kirliliğinin önlenmesi, d. Doğal sistemlerin restorasyonu, e. İyi konut ve yaşam çevresi, f. Sağlıklı sosyal ekoloji, g. Sürdürülebilir ekonomi, h. Halk katılımı, i. Yerel kültür ve toplumsal değerlerin korunması, kavramsal çerçeveleri kullanılarak bir model oluşturulmuştur (Tuğun, Karaman, 2014, s.321). Dawson’a göre; her eko-köy yerleşiminin hitap ettiği topluluk ve kuruluş yöntemleri birbirinden farklıdır. Lokasyon, arazi seçimi, yerin coğrafi özellikleri ve kurulum amaçları ile değişkenlik göstermektedir (Asımgil, 2017, s.98).

Dünya Turizm Örgütüne göre eko-turizmin geliştirilmesindeki temel amaçlar şunlardır (Eskin, Tuncer, Demirci, 2017, s.17) :

1. Turizm endüstrisinin olumsuz etkilerini en aza indirmek.
2. Hem çevresel bozulmayı önlemek, hem de yerel halkın ekonomik kazancını artırmak.
3. Bireyler veya küçük gruplar hâlinde, doğal çevreyi ve yerel halkın yaşantısını yerinde yaşayarak öğrenmek amacıyla el değmemiş doğal alanlara seyahat etmek.

Eko turizmde çevre ve kültürünün korunması, toplumun refahı, turistlerin hoşnutluğunun sağlanması oldukça önemlidir. Ekonomik katkının yanı sıra ve bu amaçlarla turizm çevre uygunluğuna ulaşması için seçilen köy yerleşimi alanlarında doğaya, tarihsel, kültürel ve mimari değerlere uygun, yörenin özgün karakteristiği olan sosyal yaşamı

bozmadan doğa içinde yaşama açık gerçekleşen bir turizm türüdür (Tuğun, 2016, s.15).

YÖNTEM

Çalışmada ilk önce eko-turizmle ilişkili kaynak taraması gerçekleştirilmiş ardından mevcut çalışma için seçilen İkiztaş köyünün doğal güzellikleri, gelenek ve görenekleri eko-turizm açısından incelenmiştir. İkiztaş köyünün eko-turizm potansiyeli ortaya konulmaya çalışılmış ve bu yaklaşım çevresinde eko-turizm kaynaklarının geliştirilmesi üzerine bir takım öneriler sunulmuştur. Bu araştırmanın genel amacı; İkiztaş köyünün potansiyel eko-turizm kaynak ve faaliyetlerini belirlemek ve bunların turistik amaçlar ile kullanılabilirliğini değerlendirmektir. Araştırma, İkiztaş köyünün eko-turizmi hakkında fikir vermesi, turizmde sağlanacağı katkıları ortaya koyması, eko-turizm kaynaklarının geliştirilmesi, eko-turizmin bölge halkına katkılar sağlaması ve bu hususlarda çözüm önerileri getirmesi yönünden önem arz etmektedir.

İkiztaş Köyü Çevre Verileri

İkiztaş Köyü Muğla ilinde yer almaktadır. Milas Köyleri olarak adlandırılan Çomakdağ bölgesinde bulunan İkiztaş Köyü Milas ilçesine bağlıdır. İkiztaş Köyünün harita konumu ise 37° 26' 23.9388" Kuzey ve 27° 44' 22.6752" Doğu gps koordinatlarıdır. İkiztaş Köyü bağlı olduğu Milas ilçe merkezine 15 kilometre mesafe uzaklıktadır. İkiztaş Köyü Muğla şehir merkezine mesafesi ise yaklaşık 61 kilometredir.

Adını birbirine benzeyen iki devasa kayadan alan İkiztaş Köyünün mimari yapısını iki katlı toprak çatılı, ahşap pencere, işlemeli kapılı taş evler oluşturmaktadır. Alt katları ahır olarak kullanılan evlerin kapılarında renkli boyalarla yazılı çeşitli tarihler bulunmaktadır. Bu tarihlerin her biri ev halkı için farklı hatıralara hatırlatmalar yapıyor.

Kızılağaç, İkiztaş, Ketendere ve Sarıkaya köylerinde ana yapı malzemesi taş olmasına karşın, geçmişi 100 - 120 yılı aşabilen yapılara rastlanılmamıştır. Buna karşılık evlerde gözlenen tipolojik özellikler ve yapı teknikleri uzun bir geçmiş ve tarihi birikimleri işaret eder. Bu geçmiş ve tarihi birikim, yalnız yapılarda veya duvar örme tekniklerinde veya bezeme sözlüğünün çizgilerinde değil, inançlarda, davranışlarda, yeme - içme alışkanlıklarında, kadınların giysilerinin renklerinde, başlarına taktıkları çiçeklerde, kısaca toplumsal yaşamın her katmanında ve her anında gözlenir ve duyulur.

Dört bir yanı zeytin ağaçlarıyla çevrili köyün, temel geçim kaynağı tarım, hayvancılık ve dokumacılıktır. Köylülerin en büyük sıkıntılarından birisi yollarının bozuk olmasıdır.

Geleneksel Kıyafetler

Çomakdağ bölgesinin bozulmayan yaşamın en belirleyici özelliklerinden birisi kadınların giydiği bol takılı, aksesuarlı elbiseleri ile çiçeklerle süslenmiş başlıklardır (Şekil 1). Adına “Üçbeş entari” verilen yöresel kıyafet tam 7 kattan oluşmaktadır. “Tonton” üzerine “Yaneş” denilen yöresel el işi motifli bir şalvar giyilmektedir. Yaneş’in üzerine giyilen Üçbeş entariden sonra bele yün kuşak bağlanmaktadır. Kuşağın üstüne ipek bir önlük, elbisenin üst kısmına da göğüs-lük takan Yörük kadınları nazardan korunmak için elbiselerinin arkasına boncuk işlemeli kumaşlar bağlamaktadırlar.

Şekil 1. Geleneksel Kıyafetlerden Örnekler

Kadınlar özel ve gündelik yaşamlarında başlarından hiç çıkartmadıkları “Tuğra” adı verilen başlıkları vardır. Tuğra'nın üzerine 33 altından oluşan ve adına “Taka” denilen

bir kuşak bağlıdır. Taka ile birlikte “Sakındırak” adı verilen işlemli bir parça boyundan aşağı sarkıtılmaktadır. Evlendikten sonra takılan Tuğra'yı İkiztaş köyünün kadınları asla çıkartmazlar. Tuğranın üzerine rengarenk kumaşlardan yazma ya da “kollu” sarılarak Kollu'nun üzerine, altınlar takılmaktadır. Yörük kadınlar “40 altın takılmadığı sürece gelin evinden çıkmaz” diye espri yapmaktadırlar.

İkiztaş kadınlarının kıyafetlerini tamamlayan en büyük detay ise kafalarına taktıkları canlı çiçeklerdir. Geçmişten bu güne kadınların başlarına çiçek takmasından kaynaklı bölge halkı tarafından kadınlar “çiçek başlı Karia'lı kadınlar” olarak anılmaktadırlar. Her evde ortalama 40 adet saksı çiçek bulunmaktadır.

Düğün, nişan ve eğlencelerde erkeklerde yakalarına çiçek takmaktadırlar. Sadece ölüm ve üzüntülü günlerde çiçek takılmaz. Ölüm olduğunda başlardaki çiçekler cenazenin üstüne atılmaktadır. Yas evine 250 aileden 250 dürgü çiçek gider. Bu topraklarda çiçeği sevmeyenin, hayvan ve insan sevgisi olmayacağına dair inanış bulunmaktadır (Öner, 2017) . Şekil 2'de İkiztaş Köyü eko turizm kapsamında düzenlenen etkinlik fotoğrafları yer almaktadır.

Şekil 2. İkiztaş Köyü Eko Turizm Kapsamında Düzenlenen Etkinliklerden Görünümler

Bu çalışmada gerekli izinler alınarak gelen turistlere yerel ürünler, yapılan yöresel yemekler sunulmuş gelin almasının nasıl olduğu gösterilmiştir. Doğasının güzelliği, insanın sıcaklığı, Muğla zeybeğinin oynandığı, muhteşem yemeklerinin ve birbirinden güzel çiçeklerin kokusuyla İkiztaş köyü, eko-turizm kapsamında geliştirilmesi gereken ülkemizin kıymetli yerlerindedir.

SONUÇ

İlk örneklerinin Avrupa'da görüldüğü eko-köyler her biri birer çekirdek köy olarak tanımlanmaya başlanmıştır. Çevre sorunları, sürdürülebilir gelişme ve çevresel sürdürülebilirlik gibi kavramlar ile birlikte ele alınan eko-köylerin sosyal içeriği ile bütünleşen mimari karakteri, standart düzenlemelere karşı ortaya çıkışının en önemli göstergesi olarak dikkate alınabilir.

Eko-köylerde geleneksel köy yaşamının yerel tasarım ilkeleri gözetilmeli, çok boyutlu insan ihtiyaçlarını karşılayacak olan köy evleri ve konaklar ile sürdürülebilir eko

turizm tesisleri elde edilebilmektedir. Mevcut kırsal yerleşkede merkezi konumda olan ev, konak ve benzeri yapıların restore edilerek turizm işlevleri ile kullanılması ve yaşanabilir kırsal çekim merkezleri yaratılması amaçlanmalıdır. Eko köydeki rekreasyon ve gelişme alanlarında aşırı büyümeyi denetim altına almak ve yörenin peyzaj değerini ortaya çıkarmak amaçlanmalıdır.

Halk katılımı ile; karar mekanizmalarında halkın sözsahibi olabileceği düzenlemelerin yapılması, eko-köy festivalleriyle köy halkının ürettiği ürünlerin satışı ve gelen misafirlerle temasının sağlanması, eko-köy kimliğinin ve fonksiyonunun devamlılığı için periyodik çalışmaların yapılması sağlanabilir.

Yerel kültür ve toplumsal değerlerin korunması; periyodik olarak kültür çeşitliliğinin ve toplumsal değerlerin sergilenmesine olanak sağlayabilir.

Eko-turizm faaliyetleri doğru planlanmadığı takdirde bir takım olumsuzluklar yaratabilir. Çevre ve doğa dostu insanların göstereceği yoğun ilginin yarattığı trafik, çevre mimarisine ve dokusuna zarar verebilir. Bununla birlikte eko-turizm faaliyetleri oldukça pozitif sosyal ve çevresel etkiler de yaratmaktadır. Bu etkinin sürekliliği hem yöre halkı için hem de ülke ekonomisi için oldukça önemlidir. Bu yüzden çekirdek köylerin eko turizme kazandırılması ve yerel değerlerin korunması büyük önem arz etmektedir. Yapılan festivalle ile eko-turistlerin bölgeye çekilmesi, yerel, ulusal ve uluslararası basın araçları ile sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

Asımğil B. (2017). “Yüzyıldan günümüze eko-köylerin tanımlama yaklaşımlarına göre karakteristik özelliklerinin saptanması “Trakya University Journal of Engineering Sciences, 18(2): (95-111), XVI.

Atabey, S., Gürdoğan, A. ve Yokaş, İ. (2016). “Organik Tarım Tabanlı Eko-Turizm Uygulamalarının Değerlendirilmesi: Çandır Köyü Örneği” Social Sciences (NWSASOS), 3C0150; 11(4): (270-287).

Bil E., Yılmaz F. (2017). “Sakin Ada Gökçeada Örneğinde Ekoturizm”, Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (ERZSOSDE) ÖS-IV: (157-172).

Eskin B., Tuncer M., Demirçivi B.M. (2017). “Alternatif Turizm Çeşidi Olarak Ekolojik Turizm: Hasan Dağı Örneği”, Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Ağustos 9 (3) (15-26).

Karaman, A. (2009). Sürdürülebilir Kentsel gelişme Eşikleri Bağlamında İstanbul üzerine Notlar. Tasarım + Kuram MSGSÜ, Mimarlık Fak. Dergisi, cilt 5, sayı 8, (1-13).

Morgül, Ş. (2014). “Kırklareli ilinde ekoturizm olanakları”, Electronic Journal of Vocational Colleges. 27-38.

Öner G. (2017). “Modernçağın yıkamadığı Saklı Bir Kültürel Miras, Çomakdağ” Gazete Karınca, 4 Nisan 2017.

Tuğun Ö. (2016). “Çekirdek Köylerin Eko Turizme Kazandırılması İçin Sürdürülebilirlik Kavramı Çerçevesinde Bir Model”, Yakın Doğu Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi.

Tuğun Ö., Karaman A. (2014). “Çekirdek Köylerin Eko Turizme Kazandırılması İçin Sürdürülebilirlik Kavramı Çerçevesinde Bir Model”, MEGARON; 9 (4), (321-337).

Turoğlu, H. ve Özdemir, H. (2005). Bartın İlinin Ekoturizm Potansiyelinin Belirlenmesi, Doğu Coğrafya Dergisi, Cilt:10, Sayı:13, (97-116).